

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

**TÜRKİYE'DE ÇEVRECİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ
TUTARSIZLIK SORUNUNUN CİTTASLOW ÜYELİĞİ VE
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ***

Fatih ARSLAN¹ & Alper BİLGİLİ²

Öz

Ekolojik krizlerin temelinde, insanın kendisinin de bir parçası olduğu doğaya karşı araçsal değer atfetmesi ve etik bir sorumluluk geliştirememesi yer almaktadır. Bu çalışma, insanların öznel çıkarları ve doğanın korunması arasında yaşadıkları etik ikilemin tutarsızlık sorununa yol açtığı ve bunun da ekolojik krize çözüm üretme çabalarını olumsuz etkilediği temel varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım ekseninde; bireylerin çevresel tutumları ve davranışları ile bunların karşılıklı ilişkileri, Türkiye'de Karadeniz Bölgesinde yer alan biri ekolojik söyleme sahip Cittaslow (yavaş şehir) üyesi, diğeri üye olmayan iki kentte bir anket yardımıyla karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Çalışma, çevre yanlısı tutum ve davranışlar arasında tutarsızlık sorunu olup olmadığını açıklayabilmenin yanında, tutarsızlık problemi (varsa) açısından Cittaslow üyeliğinin herhangi bir farklılık yaratıp yaratmadığını açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırma iki kentte, farklı demografik özelliklere (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir durumu) sahip toplam 500 katılımcı ile 2022 yılı Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesinde, Yeni Ekolojik Paradigma (NEP) Ölçeği ve Genel Ekolojik Davranış Ölçeğinden faydalanılarak oluşturulmuş bir anket formu kullanılmıştır. Analizler IBM SPSS Statistics 25 programında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, Perşembe ve Tirebolu'da çevresel tutum ve davranışlar arasında düşük de olsa tutarsızlığın varlığını kanıtlamıştır. Ancak, Cittaslow üyeliği nedeniyle Perşembe'de tutarsızlığın daha düşük olacağı varsayımı desteklenmemiştir. Yeni Ekolojik Paradigma (NEP), çok güçlü olmasa bile her iki kentte de onaylanmış fakat ekolojik kaygı düzeyinin Tirebolu'da daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, doğa merkezli dünya görüşü, insan merkezlilik karşısında her iki kentte de daha yüksek destek bulmuştur. Çevre koruma derneklerine üyelik ve maddi desteğin, her iki kentte de oldukça zayıf olduğu saptanmıştır. Çalışma gerek ekolojik kaygı düzeyi açısından gerekse tutarsızlık sorununun varlığı açısından, Cittaslow üyesi kentlerin diğer kentlere göre pozitif bir farklılığa sahip olmadığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ekolojik Kriz, Sürdürülebilirlik, Çevre Etiği, Yeni Ekolojik Paradigma (NEP), Cittaslow.*

JEL Kodları: S51, S52, S54, S56.

Başvuru: 18.04.2023 **Kabul:** 24.05.2023

* Bu makale, Fatih ARSLAN'ın Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Alper BİLGİLİ danışmanlığında hazırlanmış olduğu "Sürdürülebilirlik Perspektifinden Çevreci Tutum ve Davranışların Tutarsızlığı Sorunu: Tirebolu ve Perşembe Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹Öğretim Görevlisi Dr., Giresun Üniversitesi Şebinkarahisar Sosyal Bilimler MYO, Giresun, Türkiye, fatih.arslan@giresun.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3435-5320>

²Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Çanakkale, Türkiye, bilgili@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0417-5070>

THE ASSESSMENT OF THE PROBLEM OF INCONSISTENCY BETWEEN ENVIRONMENTAL ATTITUDES AND BEHAVIORS IN TURKEY ON THE AXIS OF CITTASLOW MEMBERSHIP AND SUSTAINABILITY ³

Abstract

At the root of ecological crises is man's attribution of instrumental value to nature, of which he is a part, and his fail to develop an ethical responsibility. This study is based on the basic assumption that the ethical dilemma that people experience between their own subjective interests and the protection of nature leads to the problem of inconsistency, which negatively affects their efforts to find solutions to the ecological crisis. On the axis of this assumption, the environmental attitudes and behaviors of individuals and their interrelationships are examined comparatively with the help of a questionnaire in two cities, one of which is a member of Cittaslow (slow city) with an ecological discourse and the other is a non-member, located in the Black Sea Region of Turkey. In addition to explaining whether there is an inconsistency problem between pro-environmental attitudes and behaviors, the study aims to explain whether Cittaslow membership makes any difference in terms of the inconsistency problem (if any). The research was carried out in two cities in August and September 2022 with a total of 500 participants with different demographic characteristics (age, gender, education, occupation, income status). To obtain the data, a questionnaire form was used, which was created by making use of the New Ecological Paradigm (NEP) Scale, revised by Dunlap et al. in 2000, and Florian Kaiser's General Ecological Behavior Scale. Analyzes were performed in IBM SPSS Statistics 25 program. The results of the research proved the existence of inconsistency, albeit low, between environmental attitudes and behaviors in Perşembe and Tirebolu provinces. However, the assumption that the inconsistency would be lower on Perşembe due to Cittaslow membership was not supported. The New Ecological Paradigm (NEP) was approved, although not very strong, in both provinces, but it was observed that the level of ecological concern was higher in Tirebolu. In addition, nature-centered worldview found higher support in both provinces against anthropocentrism. Membership and financial support to environmental protection associations were found to be quite weak in both provinces. The study has shown that Cittaslow member cities do not have a positive difference compared to other cities in terms of both the level of ecological concern and the existence of the inconsistency problem.

Keywords: Ecological Crisis, Sustainability, Environmental Ethics, New Ecological Paradigm (NEP), Cittaslow.

JEL Codes: S51, S52, S54, S56

“Bu çalışma Araştırma ve Yayın Etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.”

³ The Extended English Summary is located the end of the Article

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki toplulukların ortak kültürel birikiminin sonucu olan ekolojik sorunların, ülkesel ya da bölgesel bir sorun olmadığı bilimsel araştırmalarla gösterilmektedir. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)’nin 2021 raporu, iklim değişikliklerinin dünyanın belirli bölgeleriyle sınırlı kalmayacağını, yaşanacak aşırı sıcaklıkların tarım ve sağlık’ta kritik tolerans eşiklere ulaşma potansiyeli taşıdığını öngörmektedir (IPCC, 2021: 24). Olası felaketlerden etkilenen en önemli alanlar kuşkusuz insan yerleşimleridir. 2020 verilerine göre, 145 ülke ve bölgeden doğal afetler nedeniyle yerlerinden olmuş insan sayısı 30,7 milyondur (Institute for Economics & Peace, 2021: 8). Bu gruplar ekolojik mülteci olarak tanımlanmaktadır ve refah seviyesi yüksek olan ülkelerle, iklimin elverişli olduğu ülkeler açısından en büyük kaygı noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu kaygının temel nedeni, ekolojik mültecilerin, şehirlerdeki nüfusu normalden daha hızlı artıracığı ve bunun yeni altyapı, hizmetler ve konut ihtiyacıyla beraber, doğal kaynaklara yönelik baskıyı hızlandırarak artıracığı öngörüsüdür. 2020 yılında OECD tarafından hazırlanan “The Circular Economy in Cities and Regions: Synthesis Report” isimli çalışma; dünya nüfusunun 2050 yılına kadar 9 milyara ulaşmasını ve bunun yüzde 55’inin şehirlerde yaşayacağını öngörmektedir. Mevcut durumda küresel enerji ihtiyacının yaklaşık üçte ikisinden sorumlu olan ve katı atıkların neredeyse yarısının üretildiği kentler, sera gazı emisyonlarının da %70’inden sorumlu gösterilmektedir (OECD, 2020: 13). 2021 Ekolojik Tehdit Raporu (ETR)’nda da önümüzdeki 30 yılda küresel nüfusta beklentiler dahilinde meydana gelecek %25 oranındaki bir artışın, gıda güvenliği ve su kıtlığı sorunlarının yanında doğal afetleri de artıracığı öngörülmektedir (Institute for Economics & Peace, 2021: 8). İklim ve doğal afetler nedeniyle göç alan kentlerin taşıma kapasitelerinin aşılması ve çevresel sorunların daha da artması sürdürülebilirliği negatif etkileyecektir. Bu bağlamda, ekolojik mültecilerin, ekolojik sorunların önemini anlaşılan katalizör etkiye sahip olduğu söylenebilir.

İnsanlığın mevcut gelişim sürecinde ortak bir tehditle (ekolojik kriz) karşı karşıya olduğunun ve kalkınmanın bu şekilde devam etmesinin artık mümkün olmayacağını ifade edildiği, 1987 tarihli BM “Ortak Geleceğimiz” raporuyla, ülkelerin ve toplumların ortaklaşa çabalarıyla yürütülecek sürdürülebilir nitelikli bir kalkınma önerilmektedir (Görmez, 2010: 75). Rapor, dünyanın daha sosyal, politik ve çevresel olarak daha adil hale gelmesi için sürdürülebilirliği bir fırsat olarak tasvir etmektedir. Tüm insanların sağlıkları ve esenlikleri için yeterli bir çevreye sahip olma hakkı, kuşaklararası adaletin sağlanmasında “*yeni bir insan hakkı*” olarak önerilmektedir (Brennan & Lo, 2021). Tüm bu olumlamalara karşın, sürdürülebilirlik kavramının gerçek bir çözüm önerisine dönüşebilmesinin, sorunun ekonomik kalkınma ve çevre kirliliği ekseninin dışına çıkarılarak bütüncül bir yaklaşımla yeniden tanımlanmasını gerektirdiği açıktır. Aksi halde, farklı şekillerde yeniden üretilerek, mevcut sistemin amaçlarına hizmet eden araçsal konumunu muhafaza etmeye devam edecektir (İncedayı, 2004: 34).

Çevreci hareket içinde gelişen sürdürülebilirlik, toplumların büyük çoğunluğu tarafından desteklenmesine karşın, ulusal ve uluslararası politik süreçler (örneğin

enerji güvenliği) çerçevesinde düşünüldüğünde, içeriği değişkenlik gösteren ve yeniden oluşturulmaya çalışılan bir ahlak ilkesi görünümündedir (Tekeli, 2001: 729). Bu çerçevede ekolojik krizin bir teknolojik geri kalmışlık olarak tanımlanıp, yerine başka bir teknolojinin (örneğin *yenilenebilir enerji*) önerilmesi, ekolojik krizin değil potansiyel ekonomik krizlerin önüne geçme çabası olarak algılanması nedeniyle eleştirilere maruz kalmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı tarafından açıklanan, 2021 Küresel Elektrikli Araç Görünüm Raporuna göre, elektrikli otomobil tescilleri %41 oranında artış göstermiş ve dünya çapında yaklaşık 3 milyon elektrikli otomobil satılmıştır. Avrupa, Çin Halk Cumhuriyeti'ni geride bırakarak elektrikli araç pazarında ilk kez dünya lideri olurken, tüketiciler elektrikli otomobiller için 2020 yılında 120 milyar ABD doları harcamışlardır (International Energy Agency, 2021: 5). Bu rakamlar, temiz enerjiye dönüşümün sadece otomotiv sektöründe yaratacağı ekonomik döngünün küçük bir kısmını göstermektedir ve bu sadece ekolojik kaygılarla ilgili gibi görünmemektedir.

Devletlerin ekolojik krizle mücadele etme çabalarına, kentlerin de ulusal ve uluslararası işbirliği ve dayanışma örgütleri aracılığıyla deneyimlerini paylaşarak, destek olmaya çalıştıkları görülmektedir. Yerel ve uluslararası düzeyde bir ağ ortaklığı ilişkisine sahip bu topluluklar, genellikle yaşanabilirlik ve yaşam kalitesine odaklanmışlar ve toplulukların sürdürülebilirliğiyle sınırlandırılmışlardır (Mayer ve Knox, 2010: 1545). Şehirleri ve küçük kasabaları bir araya getiren bu uluslararası kuruluş ve derneklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir (Senetra and Iwaniuk, 2020: 2-3): *UNESCO Yarattıcı Şehirler Ağı* (UCCN), *Dünya Sağlık Örgütü Yaşlı Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı* (GNAFCC), *Avrupa Bölgesel İşbirliği Programı* (URBACT), *Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği* (Heritage Europe), *Avrupa Köy ve Küçük Kasaba Konseyi* (ECOVAST). Bu uluslararası kuruluş ve dernekler arasında yer alan Cittaslow (*Yaşamın Kaliteli Olduğu Şehirlerin Uluslararası Ağı*), Türkiye'den 21 ve dünya çapında 287 kentin üye olduğu bir yapıdır.

Slow felsefesi ve onun somut örnekleri olan Slow Food ve Cittaslow hareketleri, insanın bireyselliğinden sıyrılarak içinde bulunduğu çevreye ve topluma karşı etik bir sorumluluk üstlenmesinin araçları olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, ortaya konulacak bu etik sorumluluğun, “yerel ekonomik arabuluculuk” (Mayer and Knox, 2006: 328) tartışmalarının devamı olarak antroposentrik (insan merkezci) eğilimlerin mi yoksa ekosentrik (çevre merkezci) eğilimlerin mi etkisi altında olduğu tartışmalıdır. İlk bakışta antroposentrik bir görünüm sergileyen Cittaslow hareketi; *geri dönüşüm, kaynak optimizasyonu, biyoçeşitlilik, agro-ekoloji, eko ulaşım, tarımsal kimyasalların kullanılmaması* gibi ilkeleriyle ekosentrik bir görünüme bürünür. Bu bağlamda hem kitlesellik yerine küçüklüğe vurgu yapması hem de slow felsefesini merkeze almasından dolayı doğal çevredeki döngünün yavaşlığı ile uyumluluk içinde olması, Cittaslow'un ekolojik bir ruha sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Buradan hareketle, ekolojik söylemleriyle ön plana çıkan Cittaslow'un, bireylerin ekolojik duyarlık ve davranışlarının geliştirilmesiyle, sürdürülebilir bir toplumsal yapının inşasına katkı sağlaması beklenebilir. Ancak, Cittaslow üyesi şehirlerin, toplumsal ve çevresel boyutları ihmal ederek sadece ekonomik kalkınmaya odaklanmaları, Cittaslow felsefesinin eksik ve yanlış

kavranması nedeniyle doğal çevrenin telafisi mümkün olmayan zararlarla karşı karşıya kalmasına neden olabilir.

Ekolojik problemlerin çok boyutlu niteliği, onu ne sadece siyasi sistemlere yönelik resmi kurumsal yapıların ve yönetim biçimlerinin dönüştürülmesiyle ilgili (Eckersley, 2004: 243), ne de sadece yönetimden yönetişime geçmekle ilgili bir sorun haline getirmektedir. Ekolojik sorunların, hâkim ekonomik ve politik sistemlerle ilişkisi nasıl yadsınmazsa, vatandaşların sürdürülemez yaşam biçimlerinin etkisini de gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bu nedenle sorunun azaltılması ve çözümü noktasında, bireysel olarak vatandaşların da günlük seçimlerine ekolojik kaygıları ve sorumlulukları dahil etmeleri gerekmektedir (Jagers et al., 2014: 434). Çünkü, ekolojik meselelerle ilgili uluslararası, ulusal ve bölgesel düzeydeki kamusal politikaların, bireylerin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlarıyla desteklenmeden başarılı olamayacağı anlaşılmış durumdadır (Asilsoy, 2015: 2). Bireylerin kişisel çıkarları için bile olsa çevre yanlısı davranışta bulunma eğilimleri, sürdürülebilirlikle ilgili politika ve uygulamaların geliştirilmesinde etkin bir araç olarak kullanılabilir. Örneğin, getirilen her bir plastik şişe için küçük bir ücretin ödendiği plastik şişe toplama makineleri, geri dönüşüm politikalarının desteklenmesinde etkin olarak kullanılabilir (Negis ve Hayta, 2021: 174). Ancak bu yaklaşımlar, ekolojik krizin nedenleri olan daha sistemik problemleri (örneğin, büyüme odaklı ekonomi modelleri) görünmez kılmak için, sorunu doğrudan bireylerin yaşam tarzlarına (örneğin, tüketim davranışlarına) indirgemesi açısından eleştirilebilir.

İnsan ve doğa arasında etik sorumluluk temelinde yeni bir ilişkinin tesis edilebilmesi için, ekolojik farkındalığın yanısıra tutum ve davranışlar arasında bir ahenge ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, bireylerin çevre odaklı yaşam biçimini benimsemeleri ve bunu davranışlarına yansıtmaları, bir çeşit yüzeysellik tehlikesiyle karşı karşıyadır. Örneğin, kamu otoritesi tarafından belirlenen politikalarla (Mali Teşvikler, Cezalar vb.), bireyleri çevre yanlısı davranışlara yönlendirmek etkili bir yöntem gibi görünmekle beraber, bireyler kamu otoritesinin hissedilmediği alanlarda bu davranışları sergilemekten kaçınabilmektedirler. Kişisel çıkarların doğanın korunmasına üstün gelmesiyle ilişkilendirilen bu durum, bireylerin çevresel tutum ve davranışları arasında “tutarsızlık sorunu” olarak tanımlanmaktadır. Rachel Carson, “*bireylerin gündelik yaşam içerisinde uzun vadeli trajedi pahasına kısa süreli kazanç tercihini, Faust'un şeytanla pazarlığına*” benzetmektedir (Carson, 2004: XXI). Karakoç (2005: 2)'a göre; yaşanan bu ikilem, bireylerin davranışlarına yön veren davranış kodlarını ve değerler dizisini değiştirecek bir mekanizmaya olan ihtiyaç tartışmayı gerektirmektedir. Yani kapitalizmin çıkar dünyasında bireylerin etkin etik değerlere sığınmasına ihtiyaç vardır. Fakat, rekabetçiliğe dayalı hakim iktisadi düzenin yerleşik yapıları, bireylerin işbirliği ve dayanışma mekanizmaları geliştirmelerine kolayca müsaade etmeyeceğinden, öncelikle bu yapıların değişmesi gerekmektedir (Dobson, 2007: 277).

Cezalar ve mali teşviklerin, çevre politikası araçları içinde bir yeri olduğuna şüphe olmadığı gibi, davranışların bu tür önlemlerle değiştirilebileceğini gösteren çok sayıda

örnekten de bahsedilebilir. Fakat, çevre politikasına yönelik “mali kişisel çıkar” yaklaşımında, “mali cezaların onları aşma girişimlerini davet etmesi” önemli bir sorun alanıdır. Bireylerin teşviklerin altında yatan mantığı umursamadan, anlamadan veya bunlara bağlı kalmadan verdikleri yüzeysel tepkiler, sürdürülebilir toplum hedeflerinin gerçekleştirilmesini güçleştirmektedir. Örneğin, İngiltere’nin Durham kentinde, kent merkezindeki trafiğin azaltılması için planlanan “yol ücretlendirmesi” politikasıyla, sadece birkaç ayda %90 oranında bir azalma sağlanmıştır (Dobson ve Bell, 2005: 1-19). Ancak, arabalarıyla Pay Zone’a girerken ücret ödemek istemeyen sürücüler, plakaların kameralar tarafından okunmasını engellemeye yönelik bir endüstri ortaya çıkarmıştır. Bir başka örnek, 2002’de İrlanda genelinde alışveriş poşetleri için getirilen plastik poşet çevre vergisi (PBEL)⁴ uygulamasıdır. Temel olarak, “yeniden kullanılabilir torbaların kullanımını teşvik etmek ve İrlanda’da insanların çöp ve kirliliğe karşı tutumlarını değiştirmek” şeklinde iki amaca sahip bulunan uygulamayla, tüketiciler kullandıkları her bir plastik poşet için 0,15 Euro ödemekle yükümlü kılınmıştır. Verginin ilk kez uygulanmaya başladığı 2002 yılında yıllık poşet torba kullanımı kişi başına yaklaşık 350 iken, 2012’ye kadar bu sayı 14’e kadar düşmüştür (Anastasio and Nix, 2016: 1). Uygulama sonrasında, plastik poşet kullanımının %90 oranında azalmasıyla ilk amaç gerçekleşmiş görünmektedir. Lakin, davranıştaki değişikliği gösteren bu sonuçlar, insanların çöp ve kirliliğe karşı tutumları değişti mi? sorusunu açıklamamaktadır. Davranıştaki değişikliklerin, yalnızca teşvikler veya caydırıcılar mevcut olduğu sürece devam etmesi “değişimin yüzeyliliği” sorunuyla bizi karşı karşıya bırakmaktadır (Dobson, 2007: 278).

Yüzeysellik tehlikesiyle karşı karşıya olan çevreci davranışın, ödül ve cezaların dengelenmesiyle ilgili bir tartışmaya indirgenmesinin sorunun eksik kavranmasına yol açacağına şüphe yoktur. AB ve ulusal düzeydeki tüm çabalara rağmen, üretilen atık miktarı hala artmaya devam etmektedir. Her vatandaşın yaklaşık yarım ton çöp ürettiği AB’deki tüm ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan yıllık atık üretim miktarı 2,5 milyar ton veya yılda kişi başına 5 ton civarındadır. Atık üretiminin ekonomik büyümeden ayrıştırılması, tüm değer zincirinde ve her evde kayda değer çaba gerektirmektedir (European Commission, 2020: 12). Bu sebeple, sürdürülebilir kalkınma çaba ve arayışındaki yönetimlerin, mali teşviklerin tetiklediği geçici davranış değişikliklerinin ötesinde, kalıcı çözüm noktasında bireylerin tutum ve davranışları arasındaki tutarsızlığa yönelmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, sürdürülebilir yaşam arayışları ve tartışmaları ekseninde, Türkiye’de Uluslararası Cittaslow Ağına üye olan kentlerle, henüz üye olmamış kentlerde yaşayan bireylerin çevresel tutumları ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesine odaklanmaktadır. Araştırmanın amacı; geliştirilecek politikalar açısından, vatandaşların çevresel tutumları ve davranışlarına ilişkin bilgilerin elde edilmesinin yanında, bu değişkenlerin karşılıklı ilişkilerinin incelenmesini ve Cittaslow üyeliğinin çevre yanlısı tutum ve davranışlar arasındaki tutarsızlık problemi

⁴ Türkiye’de 10 Aralık 2018 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 7153 sayılı Kanunun Çevre Kanunu’na eklediği ek 11. Maddeyle, taşıma amaçlı kullanılan plastik poşetlerin ücretlendirilmesi “Geri kazanım katılım payı” adıyla uygulamaya başlanmıştır.

(varsa) üzerinde herhangi bir belirleyiciliği olup olmadığını, Cittaslow’a üye olan ve olmayan iki şehir üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çalışma ayrıca, Perşembe ve Tirebolu’daki insanların sürdürülebilir bir yaşam tarzını (ekolojik yurttaşlığı) benimseme potansiyelini ortaya koymayı da amaçlamaktadır.

Çalışmayla ulaşılabilecek sonuçlar, sürdürülebilir bir topluluğun ya da başka bir ifadeyle ekolojik bir toplumun inşa edilmesinde uygulayıcılara yol gösterici olacaktır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, insanların çevreye ilişkin bakış açılarını geliştirecek faaliyetlerin tespiti ve hayata geçirilmesi suretiyle, bireylerin hem kamusal alandaki hem de özel yaşamlarındaki davranışlarını yönlendirmek de mümkün olabilecektir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın temel hipotezi, sürdürülebilirlik çabaları üzerinde negatif etkiye sahip olduğu varsayılan tutarsızlık sorununun; çevresel tutumlar ve davranışlarla anlamlı ilişkili olduğudur. Araştırmada sınanan hipotezler:

H₁: Cittaslow üyesi kentlerde, çevre yanlısı tutum ve davranışlar daha güçlüdür.

H₂: Cittaslow üyesi kentlerde, çevreci tutum ve davranışlar arasındaki tutarsızlık daha azdır.

Türkiye’de Karadeniz Bölgesinin birbirine yakın iki kenti olan Ordu/Perşembe ve Giresun/ Tirebolu ilçelerinde yaşayan, 20-64 yaş arası bireylerin çevresel tutum ve davranışlarının araştırıldığı bu çalışma; nicel araştırma yöntemlerinden, deneysel olmayan ilişkisel tarama yöntemiyle yapılmıştır. Veriler, soruna ilişkin özellikle çevre psikolojisi ve çevre sosyolojisi literatürün de yer alan saha çalışmalarında sıklıkla kullanılan ölçeklerden (Dunlap ve Van Lier tarafından 1978 yılında geliştirilen fakat 2000 yılında Dunlap ve arkadaşları tarafından revize edilen “Yeni Ekolojik Paradigma (NEP) Ölçeği; Florian Kaiser’in “Genel Ekolojik Davranış Ölçeği”) faydalanılarak oluşturulmuş bir ankete dayalı olarak elde edilmiştir.

Dunlap ve Van Liere (1978: 13) tarafından, insanların ekolojik dünya görüşlerini ölçmek için geliştirilen ve 2000 yılında revize edilen 15 maddelik NEP ölçeğinin sekiz tanesi (1,3,5,7,9,11,13,15) doğa merkezli bir dünya görüşünü yansıtırken, kalan yedi tanesi (2,4,6,8,10,12,14) ise insan merkezli dünya görüşünü yansıtmaktadır. Bunun yanında ölçek, ekolojik dünya görüşünün varsayılan 5 farklı alt boyutunu ele almaktadır: Doğanın Dengesi (3-8-13.maddeler), Büyümenin Sınırları (1-6-11.maddeler), Anti-Antroposentrizm (2-7-12. Maddeler), Muafiyetin Reddi (4-9-14), Ekokriz Olasılığı(5-10-15.maddeler). NEP ölçeğinden alınacak yüksek puanlar, “*doğal kaynakların korunması*”na bağlılığı yansıtan eko-merkezli bir yönelimi; daha düşük NEP puanları ise “*doğal kaynakların kullanımı*”na bağlılığı yansıtan insan merkezli bir yönelimi göstermektedir (Hawcroft and Milfont, 2010: 144). Araştırma kapsamında çevresel davranışların ölçümünde ise Kaiser (1998: 405)’in önce 40 madde olarak geliştirdiği, fakat daha sonra Kaiser ve Wilson (2004: 1534) tarafından 50 maddeye revize edilen Genel Ekolojik Davranış (GEB) ölçeğinden (Kaiser, 2020) yararlanılarak oluşturulmuş 15 maddelik davranış ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın anket uygulaması, 2022 yılı Ağustos ve Eylül aylarında, bir kısmı araştırmacı tarafından yüz yüze, bir kısmı ise anket formunun internet ortamına yüklenerek <https://docs.google.com/forms/platformu> üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus verilerine göre; Tirebolu’da yaşayan 20-64 yaş aralığındaki 19.227 kişi ve Perşembe’de yaşayan aynı yaş aralığındaki 18.531 kişiden oluşmaktadır. Örneklem sayısı, Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004: 50) tarafından geliştirilen 0.05 örnekleme hatası için $p=0.80$ ve $q=0.20$ aralığında, Tirebolu için 244 kişi ve Perşembe için yine en az 244 kişi olarak saptanmıştır. Her iki kentte de ayrı ayrı 250 kişiye ulaşılarak toplamda 500 kişinin katılımıyla, verilerin toplanması aşaması tamamlanmıştır. Toplanan anketlerin verileri, IBM SPSS Statistics 25 programıyla analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayıları Perşembe’de NEP ölçeği için 0,802, Çevresel Davranış Ölçeği için 0,818; Tirebolu’da NEP ölçeği için 0,800 ve Çevresel Davranış Ölçeği için 0,748 olarak bulunmuş ve güvenilirliklerin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Verilerin analizinde şu istatistiki metodlar kullanılmıştır: Öncelikle, verilerin tanımlayıcı istatistikleri (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum) verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri, güvenilirlik testi ile kontrol edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinin ilk adımı olarak, normallik varsayımı Shapiro Wilk testi ile kontrol edilmiştir. Normallik varsayımının karşılandığı durumlarda bağımsız iki grup arası ortalamaları farkının incelenmesi için Bağımsız Örneklem T testi uygulanmıştır. Normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda ise Mann Whitney U testi yapılmıştır. Normal dağılıma sahip olan sürekli değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Pearson korelasyonu; normal dağılıma sahip olmayan durumlarda ise Spearman korelasyonu kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için örneklem boyutu varsayımı karşılandığı koşullarda (her grup için $n>5$) Pearson Ki Kare analizi, varsayımlar karşılanmadığı durumlarda ise Fisher’s Exact testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Verilerine Ait Bulgular

Araştırma kapsamında, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, gelir durumu ve meslekleriyle, yaşadıkları kent ve çevre koruma derneklerine üyelik durumlarına ilişkin veriler analiz edilmiştir.

Toplam 500 kişiden oluşan örneklem grubunda, her iki kentte de 250’şer kişinin araştırmaya iştirak ettiği görülmüştür. “*Bir çevre koruma derneğine üyeliğiniz var mı?*” sorusuna, her iki kentte de katılımcıların yaklaşık %10’u “Evet”, %90’ı “Hayır” cevabını vermiştir. Yaş değişkeni açısından, her iki kentte de 20-30 yaş ve 31-40 yaş grupları öne çıkmıştır. Perşembe’de en yüksek katılım 31-40 yaş aralığındayken, en düşük katılım 61-64 yaş aralığındadır. Tirebolu’da ise en yüksek katılım 20-30 yaş aralığında, en düşük katılım ise 51-60 yaş aralığındadır. Cinsiyet değişkeni açısından,

**TÜRKİYE'DE ÇEVREÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ TUTARSIZLIK
SORUNUNUN CİTTASLOW ÜYELİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

her iki kentte de dağılımın erkekler lehine olduğu görülmektedir. Perşembe'de yaşayan katılımcıların %36,4'ünün kadın, %63,6'sının erkek; Tirebolu'da yaşayan katılımcıların ise %44,4'ünün kadın, %55,6'sının erkek olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar eğitim seviyeleri açısından değerlendirildiğinde, her iki ilçede de lisans mezuniyetine sahip olanların en yüksek dağılıma (Perşembe'de %54,8; Tirebolu'da %48) sahip oldukları görülmektedir. Buna karşın, ilköğretim ve orta öğretim mezunları, her iki kentte de en düşük orana sahiptir. Perşembe ve Tirebolu'daki katılımcıların yaklaşık %75'nin lise ve üstü eğitim seviyesine sahip olmaları, araştırma sorularının anlaşılması açısından önemli bir göstergedir. Gelir durumları incelendiğinde, her iki kentte de ankete katılanların yaklaşık %85'inin aylık 15.000 TL ve altında gelire sahip olduğu görülmektedir. 15.001-25.000 TL aralığında gelire sahip olanlar Perşembe'de %14,4, Tirebolu'da ise %11,6'dır. Katılımcıların gelir durumu açısından en düşük oran 25.000 TL ve üzeri gelire sahip olanlardır. Katılımcıların mesleki dağılımlarına bakıldığında ise Perşembe'de kamu görevlileri %36,4'le ilk sırada yer alırken, en düşük katılım %2,8'le öğrenci grubundadır. Tirebolu'da ise en yoğun katılım %26,8'le diğer grubunda gerçekleşirken, en düşük katılım %9,6'la esnaf grubunda gerçekleşmiştir.

3.2. Ölçek Toplam Puanlarının Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan tüm ölçekler ve alt boyutların ortalama skorlarına ait değerler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Toplam Puanların Dağılımları

Yerler	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma	
Perşembe	Doğanın Dengesi alt boyutu	3	15	10,83	2,71
	Büyümenin Sınırları alt boyutu	3	15	10,50	2,54
	Anti-Antroposentrizm alt boyutu	3	15	8,90	2,42
	Muafiyetin Reddi alt boyutu	3	15	10,52	2,69
	Ekokriz Olasılığı alt boyutu	3	15	10,49	2,18
	Çevresel Tutum ölçeği (NEP)	15	75	51,24	9,63
	Çevresel Davranış ölçeği	15	75	49,48	9,53
Tirebolu	Doğanın Dengesi alt boyutu	3	15	11,19	2,60
	Büyümenin Sınırları alt boyutu	3	15	10,84	2,45
	Anti-Antroposentrizm alt boyutu	3	15	9,36	2,45
	Muafiyetin Reddi alt boyutu	3	15	10,54	2,64
	Ekokriz Olasılığı alt boyutu	3	15	10,92	2,30
	Çevresel Tutum ölçeği (NEP)	15	75	52,85	9,34
	Çevresel Davranış ölçeği	28	75	49,96	8,16

NEP ölçeği alt boyutlarına ait sonuçlar, minimum 3 maksimum 15 puan aralığında incelendiğinde, tüm alt boyutlara ait iki şehirdeki ortalama skorların 8,90 ve 11,19 aralığında olduğu ve alt boyutların tamamında Tirebolu'daki ortalamaların

Perşembe'ye göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Her iki kentteki en yüksek ortalama skorlar “Doğanın Dengesi” alt boyutunda görülürken; en düşük ortalama skorlar “Anti-Anthroposentrizm” alt boyutundadır. NEP ölçeğinin bütününe ait ortalama skorlar, min 15 maksimum 75 puan aralığında değerlendirildiğinde ise Tirebolu’da biraz daha yüksek olmakla birlikte, her iki kentte de 50 puan civarında bir destek olduğu görülmektedir. Çevresel Davranış Ölçeğine ait ortalama skorlar, min 15 maksimum 75 puan aralığında değerlendirildiğinde ise her iki kentte tıpkı NEP ölçeğinde olduğu gibi 50 puan civarında bir destek olduğu söylenebilir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Cevapların Dağılımları ve Ortalama Değerleri

Araştırmada kullanılan NEP ölçeğine yönelik, katılımcılardan elde edilen cevapların dağılımları ve ortalama değerleri Tablo 2’te gösterilmektedir.

Tablo 2. Çevresel Tutum Ölçeği (NEP)’e Verilen Cevapların Dağılımları

Maddeler	İkamet Yeri	Kesinlikle Katılmıyorum (%)		Fikrim Yok (%)		Kesinlikle Katılıyorum (%)		Ort. ± Ss.
		Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Fikrim Yok (%)	Katılıyorum (%)	Katılıyorum (%)		
Doğa Merkezli Çevresel Tutum								
1	Dünyanın taşıyabileceği insan sayısının sınırına yaklaşıyoruz.	Perşembe	14,4	17,2	20,0	30,8	17,6	3,20 ± 1,31
		Tirebolu	9,6	13,2	19,6	37,6	20,0	3,45 ± 1,22
3	İnsanın doğaya müdahalesi genellikle felaketlerle sonuçlanır.	Perşembe	6,8	13,6	6,0	40,8	32,8	3,79 ± 1,22
		Tirebolu	4,0	10,8	8,8	43,2	33,2	3,90 ± 1,09
5	İnsanlar, doğayı ciddi şekilde kötü kullanıyor.	Perşembe	4,8	8,8	1,2	39,2	46,0	4,12 ± 1,11
		Tirebolu	2,8	7,2	2,8	36,4	50,8	4,25 ± 1,00
7	Bitkiler ve hayvanlar da insanlar kadar yaşama hakkına sahiptir.	Perşembe	3,2	5,6	1,6	34,0	55,6	4,33 ± 0,98
		Tirebolu	2,8	2,8	3,6	33,6	57,2	4,39 ± 0,90
9	İnsanlık, özel yeteneklere sahip olsa da yine de doğa kanunlarına tabiidir.	Perşembe	5,2	6,4	5,2	44,8	38,4	4,04 ± 1,07
		Tirebolu	2,8	6,4	8,4	46,0	36,4	4,06 ± 0,97

**TÜRKİYE'DE ÇEVREÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ TUTARSIZLIK
SORUNUNUN CİTTASLOW ÜYELİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tablo 2'nin Devamı

11	Dünya, kaynakları sınırlı olan bir yerdir.	Perşembe	11,6	20,8	6,0	38,4	23,2	3,40 ± 1,35
		Tirebolu	9,2	17,2	11,2	34,8	27,6	3,54 ± 1,30
13	Doğanın dengesi çok hassastır ve kolayca bozulabilir.	Perşembe	7,2	14,8	10,0	39,2	28,8	3,67 ± 1,23
		Tirebolu	5,2	14,8	10,4	38,8	30,8	3,75 ± 1,19
15	Her şey şu anki seyrinde devam ederse, yakında büyük bir çevresel felaket yaşayacağız.	Perşembe	5,2	8,8	10,0	34,8	41,2	3,98 ± 1,15
		Tirebolu	4,4	6,0	8,4	35,2	46,0	4,12 ± 1,08
İnsan Merkezli Çevresel Tutum								
2	İnsanlar doğal çevreyi ihtiyaçlarına göre değiştirme hakkına sahiptir	Perşembe	37,2	29,2	6,4	19,6	7,6	2,31 ± 1,34
		Tirebolu	24,8	37,6	5,6	22,0	10,0	2,54 ± 1,33
4	İnsan, yaratıcılığı sayesinde her durumda dünyayı yaşanabilir kılacaktır.	Perşembe	11,2	22,8	6,0	36,4	23,6	3,38 ± 1,35
		Tirebolu	8,8	25,2	7,6	38,0	20,4	3,36 ± 1,29
6	Aslında doğru kullanmayı ve geliştirmeyi bildiğimiz takdirde dünyadaki doğal kaynaklar sınırsızdır.	Perşembe	7,2	10,0	7,2	37,2	38,4	3,89 ± 1,22
		Tirebolu	6,8	13,2	7,2	34,8	38,0	3,84 ± 1,25
8	Doğanın modern sanayileşmiş toplumların tüm negatif etkilerini bertaraf edecek kadar güçlü bir dengesi vardır.	Perşembe	11,6	20,4	12,0	32,4	23,6	3,36 ± 1,34
		Tirebolu	6,0	20,8	15,2	30,0	28,0	3,53 ± 1,26
10	İnsanlığın karşı karşıya kaldığı çevresel kriz, çok fazla abartılmaktadır.	Perşembe	30,0	34,4	10,8	17,2	7,6	2,38 ± 1,28
		Tirebolu	29,6	28,8	11,6	17,2	12,8	2,54 ± 1,39
12	İnsan, doğaya hükmetme hakkına sahiptir.	Perşembe	37,2	30,8	8,4	16,0	7,6	2,26 ± 1,31
		Tirebolu	34,0	30,0	7,6	16,8	11,6	2,42 ± 1,40
14	İnsanlar, eninde sonunda doğayı nasıl kontrol edebileceklerini öğreneceklerdir.	Perşembe	13,2	26,4	14,4	30,4	15,6	3,08 ± 1,31
		Tirebolu	13,6	24,8	14,8	30,8	16,0	3,10 ± 1,31

Ölçekte doğa merkezli çevresel tutumla ilgili ifadeler (1,3,5,7,9,11,13,15) değerlendirildiğinde, en yüksek ortalama skora sahip olanlar her iki kentte de “*Bitkiler ve hayvanlar da insanlar kadar yaşama hakkına sahiptir.*” ifadesidir. Bu ifade, Perşembe’de %55,6 oranında “Kesinlikle Katılıyorum”; Tirebolu’da ise %57,2 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğiyle yüksek oranda destek bulmuştur. “Katılıyorum” diyenlerin cevapları da eklendiğinde bu oranlar her iki kentte %90’a ulaşmaktadır. “*İnsanlar, doğayı ciddi şekilde kötü kullanıyor*” ifadesi için bireylerin

“Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerine verdikleri desteklerin toplamı Perşembe’de %85,2 iken, Tirebolu’da %87,2 oranındadır. Bu sonuç, katılımcıların ezici bir çoğunluğunun, insanların doğa üzerinde olumsuz etkileri olduğu görüşünü benimsediklerini gösteriyor. “*Dünyanın taşıyabileceği insan sayısının sınırına yaklaşıyoruz.*” ifadesi ise her iki kentte de doğa merkezli çevresel tutumla ilgili en düşük ortalama skoru almıştır.

Ölçekte insan merkezli çevresel tutumla ilgili ifadeler (2,4,6,8,10,12,14) arasında en yüksek ortalama skor, her iki kentte de “*Aslında doğru kullanmayı ve geliştirmeyi bildiğimiz takdirde dünyadaki doğal kaynaklar sınırsızdır.*” ifadesidir. Bu ifade, Perşembe’de %38,4 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğiyle destek bulurken; Tirebolu’da aynı ifade %57,2 oranında “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğiyle çok güçlü destek bulmuştur. “Katılıyorum” diyenlerin cevapları da eklendiğinde, bu oranlar her iki kentte %70’lerin üzerine çıkmaktadır. Perşembe ve Tirebolu’da 2-10 ve 12 numaralı ifadeler için katılımcılar “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” seçeneklerini yüksek oranda (%60 ve üzerinde) tercih ederek, bu ifadelere destek vermediklerini göstermişlerdir. İnsan merkezli çevresel tutumla ilgili en düşük ortalama skor her iki kentte de “*İnsan, doğaya hükmetme hakkına sahiptir.*” ifadesidir. Bu ifadenin, Perşembe’de %37,2 “Kesinlikle Katılmıyorum” ve %30,8 “Katılmıyorum”; Tirebolu’da ise %34 “Kesinlikle Katılmıyorum” ve %30 “Katılmıyorum” sonuçlarına göre, katılımcılar tarafından desteklenmediği söylenebilir.

Çevresel Davranış Ölçeğine yönelik, katılımcılardan elde edilen cevapların dağılımları ve ortalama değerleri Tablo 3’te gösterilmektedir

Tablo 3. Çevresel Davranış Ölçeğine Verilen Cevapların Dağılımları

Maddeler		İkamet Yeri	Hiçbir Zaman (%)	Nadiren (%)	Arasra (%)	Sıklıkta (%)	Her Zaman (%)	Ort. ± Ss.
Çevresel Davranış Ölçeği								
1	Enerji tasarruflu ev aletleri kullanmaya dikkat ederim.	Perşembe	3,2	6,8	16,4	33,2	40,4	4,00 ± 1,06
		Tirebolu	-	5,6	18,8	41,6	34,0	4,04 ± 0,86
2	Dışlerimi temizlerken musluğu kapatırım.	Perşembe	5,2	3,6	11,2	24,8	55,2	4,21 ± 1,11
		Tirebolu	0,4	4,4	11,2	30,8	53,2	4,32 ± 0,86
3	<i>Kışın, kalın giyinmemek için ısıtıcıyı yüksek dereceye getiririm.</i>	Perşembe	47,6	23,6	16,0	5,6	7,2	2,01 ± 1,23
		Tirebolu	49,2	24,4	13,2	8,0	5,2	1,95 ± 1,18

**TÜRKİYE'DE ÇEVREÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ TUTARSIZLIK
SORUNUNUN CİTTASLOW ÜYELİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tablo 3'ün Devamı

4	Çöp miktarını olabildiğince azaltmaya çalışırım.	Perşembe	5,2	15,2	20,0	25,2	34,4	3,68 ± 1,23
		Tirebolu	2,8	13,6	25,6	32,0	26,0	3,64 ± 1,09
5	Alışveriş yaparken plastik poşet kullanırım.	Perşembe	7,6	21,6	30,8	23,2	16,8	3,20 ± 1,17
		Tirebolu	5,6	18,4	23,2	32,4	20,4	3,43 ± 1,16
6	Çevresel nedenlerden dolayı toplu taşıma araçlarını tercih ederim.	Perşembe	12,4	23,2	29,2	20,8	14,4	3,01 ± 1,23
		Tirebolu	12,0	17,2	29,2	24,4	17,2	3,17 ± 1,24
7	İçecekleri ve diğer sıvıları plastik ya da teneke şişelerde satın alırım.	Perşembe	7,2	17,6	26,4	28,4	20,4	3,37 ± 1,19
		Tirebolu	8,0	12,8	24,4	35,2	19,6	3,45 ± 1,17
8	Kullanılmış kağıtları ve şişeleri toplayıp geri dönüşüm kutusuna götürürüm.	Perşembe	9,2	16,4	24,8	21,6	28,0	3,42 ± 1,30
		Tirebolu	11,2	17,2	31,6	20,4	19,6	3,20 ± 1,25
9	Doğaya zarar veren birisini görürsem uyarırım.	Perşembe	3,6	11,6	26,0	26,8	32,0	3,72 ± 1,13
		Tirebolu	2,0	8,8	24,4	27,2	37,6	3,89 ± 1,07
10	Çevre kuruluşlarına maddi katkıda bulunuyorum.	Perşembe	31,2	29,2	26,0	6,0	7,6	2,29 ± 1,18
		Tirebolu	31,6	24,8	23,6	8,8	11,2	2,43 ± 1,31
11	Yerel olarak üretilen yiyecekleri satın almayı tercih ederim.	Perşembe	2,4	10,8	28,4	30,4	28,0	3,70 ± 1,06
		Tirebolu	4,4	14,0	27,2	32,0	22,4	3,54 ± 1,11
12	Bir ürün satın alırken, ekolojik etiketli olmasına dikkat ederim.	Perşembe	10,8	22,0	32,0	19,2	16,0	3,07 ± 1,21
		Tirebolu	15,6	21,2	27,6	22,0	13,6	2,96 ± 1,26
13	Banyo yapmaktansa duş almayı tercih ederim.	Perşembe	9,6	11,2	25,6	26,8	26,8	3,50 ± 1,26
		Tirebolu	5,2	14,0	20,8	29,6	30,4	3,66 ± 1,19
14	Dairemde böcekler varsa, onları kimyasal bir böcek ilacı ile öldürürüm.	Perşembe	19,2	23,6	24,4	18,4	14,4	2,85 ± 1,32
		Tirebolu	15,2	26,0	24,8	24,0	10,0	2,87 ± 1,22
15	Aile bireylerimi ve arkadaşlarımı çevreye zarar verecek ürünleri almamaları için ikna ederim.	Perşembe	6,4	15,2	31,6	25,6	21,2	3,40 ± 1,16
		Tirebolu	6,0	19,2	28,4	25,6	20,8	3,36 ± 1,18

Her iki kentte de en yüksek ortalama puana sahip ilk üç ifade; “Enerji tasarruflu ev aletleri kullanmaya dikkat ederim.”, “Dişlerimi temizlerken musluğu kapatırım.” ve “Doğaya zarar veren birisini görürsem uyarırım.” şeklinde sıralanmıştır. Bu üç madde içinde yer alan her bir ifadeye, katılımcıların “Sıklıkla” ve “Her Zaman” seçenekleriyle yüksek oranda destek verdikleri görülmektedir. Ölçekte 3-5-7 ve 14 numaralı maddeler, çevre yanlısı olmayan ifadelerdir ve ters kodlanmışlardır. 3 ve 14 numaralı “Kışın, kalın giyinmemek için ısıtıcıyı yüksek dereceye getiririm.” ve “Dairemdе böcekler varsa, onları kimyasal bir böcek ilacı ile öldürürüm.” ifadeleri her iki kentte de ortalama skorları açısından düşük değerlere sahiptirler. Buna karşın 5 ve 7 numaralı “Alışveriş yaparken plastik poşet kullanırım.” ve “İçecekleri ve diğer sıvıları plastik ya da teneke şişelerde satın alırım.” ifadeleri, her iki kentte de yüksek değerlere sahiptir. Negatif kodlanmış ifadeler dışında, her iki kentte de en düşük ortalama değer, “Çevre kuruluşlarına maddi katkıda bulunuyorum.” ifadesine aittir. Bu ifadeyle ilgili “sıklıkla” ve “her zaman” seçeneklerinin toplamı Perşembe’de %13,6 iken, Tirebolu’da bu oran %20’dir.

3.4. Antroposentrik ve Ekosentrik Dünya Görüşleriyle İlgili Bulgular

Çevresel kaygıların iki ana eksenini oluşturan doğa merkezli görüş ve insan merkezli görüşün Perşembe ve Tirebolu’daki görünümüne Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşadıkları Kente Göre Çevresel Tutum Ölçeği (NEP)’ne Ait Yargıların Toplam Puanlarının Dağılımı

Yerler		Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Perşembe	Doğa Merkezli Görüş	8	40	30,56	6,120
	İnsan Merkezli Görüş	7	35	20,68	5,620
Tirebolu	Doğa Merkezli Görüş	8	40	31,50	5,940
	İnsan Merkezli Görüş	7	35	21,36	5,920

Tablo 4’de kişilerin yaşadıkları kente göre, NEP ölçeğinin iki ana yargısına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmıştır. Doğa merkezli görüş için min.8 mak.40; insan merkezli görüş için ise min.7 mak.35 varsayılan puan aralığında yapılan analizde, her iki kentte de “doğa merkezli” dünya görüşünün, “insan merkezlilik” karşısında yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Doğa merkezlilik, Perşembe’de 30,56 iken Tirebolu’da 31,50; İnsan merkezlilik ise Perşembe’de 20,68 iken Tirebolu’da 21,36 ortalama değere sahiptir. Bu sonuçlara göre, hem doğa merkezlilik hem de insan merkezlilik açısından, Tirebolu’nun Perşembe’ye göre az da olsa yüksek ortalamalara sahip olduğu söylenebilir.

3.5. Tutarsızlıkla İlgili Bulgular

3.5.1. Katılımcıların Tutarsızlık Skorlarının Dağılımları

Katılımcıların çevresel tutum ve davranışları arasındaki uyumsuzluklar, tutarsızlık skoru olarak Tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Tutarsızlık Skorlarının Dağılımları

Yerler	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Perşembe	0	44	7,6080	6,76679
Tirebolu	0	39	7,0720	6,24876

Katılımcıların çevresel tutum ve davranışları arasındaki uyumsuzluklar, tutarsızlık skoru olarak hesaplanmıştır. 0-60 puan aralığında yapılan analizde, sıfıra yaklaşıldıkça tutarsızlığın azaldığı, sıfırdan uzaklaşıldıkça tutarsızlığın arttığı varsayılmıştır. Her iki kent için ayrı ayrı yapılan hesaplamada, Perşembe bölgesinde yaşayan kişilerin tutarsızlık skoru ortalaması 7,60 bulunurken; Tirebolu bölgesinde yaşayan kişilerin tutarsızlık skoru ortalaması 7,07 olarak bulunmuştur.

3.5.2. Katılımcıların Gruplandırılmış Tutarsızlık Skorlarının Dağılımları

Her iki kentteki katılımcıların tutarsızlık skorlarının gruplandırılması Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Gruplandırılmış Tutarsızlık Skorlarının Dağılımları

Tutarsızlık Skoru	Perşembe		Tirebolu	
	n	%	n	%
Tutarsız değil (0)	11	4,4	15	6,0
Çok düşük (1-10)	177	70,8	176	70,4
Düşük (11-20)	53	21,2	50	20,0
Orta (21-30)	9	3,6	8	3,2
Yüksek (31 ve üstü)	0	0,0	1	0,4

Çalışmaya katılan kişilerin tutarsızlık skorları gruplandırıldığında; her iki kentte de katılımcıların yaklaşık %70’inin “çok düşük” puan aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Tutarsızlık açısından en yüksek puan aralığını tanımlayan “31 ve üstü” grubunda ise Tirebolu’dan bir kişi, Perşembe’den hiç kimse yer almamıştır.

3.5.3. Katılımcıların Yaşadıkları Kentin Tutarsızlıkla İlişkisi

Çalışmaya katılan kişilerin yaşadıkları kentler ile tutarsızlık skorları arasındaki ilişkilerin incelenmesi için varsayımlar kontrol edilmiş ve Pearson Ki Kare analizleri uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Yaşadıkları Kentle Tutarsızlık Skorları Arasındaki İlişki ve Çapraz Tablo

			Perşembe	Tirebolu	Test İstatistiği	p*
Tutarsızlık Skoru	Tutarsız değil	n	11	15	0,706	0,872
		%	42,3	57,7		
		% Yer	4,4	6,0		
	Çok düşük	n	177	176		
		%	50,1	49,9		
		% Yer	70,8	70,4		
	Düşük	n	53	50		
		%	51,5	48,5		
		% Yer	21,2	20,0		
	Orta	n	9	9		
		%	50,0	50,0		
		% Yer	3,6	3,6		

*p<0,05

Analiz sonucunda, katılımcıların tutarsızlık skoru ile yaşadıkları kent arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

3.5.4. Ölçeklerin ve Alt Boyutların Tutarsızlıkla İlişkileri

Kişilerin yaşadıkları yerlere göre, kullanılan ölçeklerin ve alt boyutların tutarsızlık skoru ile arasındaki ilişkiyi inceleyecek hipotezi test etmek için varsayımlar kontrol edilmiştir. Varsayımlar karşılanmadığı için Spearman korelasyonu uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Yaşadıkları Kentte Göre, Kullanılan Ölçekler Ve Alt Boyutları İle Tutarsızlık Skorları Aralarındaki İlişkiler

		Tutarsızlık Skoru	
		Perşembe	Tirebolu
Doğanın Dengesi	Rho	-0,091	0,026
	p	0,152	0,682
Büyümenin Sınırları	Rho	-0,160	-0,020
	p	0,012*	0,757
Anti Antroposentrizm	Rho	0,144	0,060
	p	0,022*	0,342

**TÜRKİYE'DE ÇEVREÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ TUTARSIZLIK
SORUNUNUN CİTTASLOW ÜYELİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK EKSENİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tablo 8'in Devamı

Muafiyetin Reddi	Rho	0,011	0,102
	p	0,865	0,107
Ekokriz Olasılığı	Rho	-0,023	0,074
	p	0,723	0,242
NEP Ölçeği	Rho	0,003	0,127
	p	0,966	0,046*
Çevresel Davranış Ölçeği	Rho	-0,316	-0,322
	p	0,000	0,000*

*p<0,05

Perşembe bölgesinde yaşayan kişilerde, NEP ölçeği alt boyutlarından birisi olan büyümenin sınırları ile tutarsızlık skoru arasında, istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü fakat çok düşük düzeyli bir ilişki bulunmuştur. Tutarsızlık skoru ile anlamlı ilişki bulunan bir diğer alt boyut anti-antroposentrizm'dir. Bu alt boyutla ilgili olarak pozitif yönlü ve çok düşük düzeyli bir ilişki bulunmuştur. Tirebolu bölgesinde yaşayan kişilerde ise çevresel tutum ölçeği (NEP) ile tutarsızlık skoru arasında, istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü fakat çok düşük düzeyli bir ilişki belirlenmiştir. Çevresel davranış ölçeği ile tutarsızlık skoru arasında ise -0,322 korelasyon katsayısı ile istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyli bir ilişki saptanmıştır (p<0,05).

3.6. Cittaslow Üyesi Kentte Yaşamak Değişkeni Açısından

Çalışmaya katılan kişilerin ölçekler, alt boyutları ve tutarsızlık skorundan aldıkları toplam puan ortalamalarının, yaşadıkları yerlere göre farklılıklarının incelenmesi için varsayımlar kontrol edilmiş, Bağımsız Örneklem T ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Yaşadıkları Kente Göre Ölçekler, Alt Boyutları Ve Tutarsızlık Skorundan Aldıkları Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Yer	Ortalama	Standart Sapma	Sıra Ortalaması	Test İstatistiği	p
Doğanın Dengesi alt boyutu	Perşembe	10,83	2,71	242,74	29309,0	0,226
	Tirebolu	11,19	2,60	258,26		
Büyümenin Sınırları alt boyutu	Perşembe	10,50	2,54	241,25	28936,5	0,149
	Tirebolu	10,84	2,45	259,75		
Anti-Antroposentrizm alt boyutu	Perşembe	8,90	2,42	237,50	28000,5	0,042*
	Tirebolu	9,36	2,45	263,50		

Tablo 9'un Devamı

Muafiyetin Reddi alt boyutu	Perşembe	10,52	2,69	250,43	31233,5	0,992
	Tirebolu	10,54	2,64	250,57		
Ekokriz Olasılığı alt boyutu	Perşembe	10,49	2,18	237,52	28004,5	0,041*
	Tirebolu	10,92	2,30	263,48		
Doğa Merkezli Dünya Görüşü	Perşembe	30,56	6,12	237,36	27964,0	0,041*
	Tirebolu	31,50	5,94	263,64		
İnsan Merkezli Dünya Görüşü	Perşembe	20,68	5,62		-1,309**	0,191
	Tirebolu	21,36	5,92			
Çevresel Tutum ölçeği	Perşembe	51,24	9,63	240,08	28644,0	0,106
	Tirebolu	52,85	9,34	260,92		
Çevresel Davranış ölçeği	Perşembe	49,48	9,53	246,30	30200,0	0,515
	Tirebolu	49,96	8,16	254,70		
Tutarsızlık skoru	Perşembe	7,61	6,77	255,53	29993,0	0,435
	Tirebolu	7,07	6,25	245,47		

* $p < 0,05$ ve **Bağımsız Örneklem T testi

Analizler sonucunda kişilerin yaşadıkları yerlere göre; anti-antroposentrizm alt boyutu, ekokriz olasılığı alt boyutu ve doğa merkezli dünya görüşü için istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Sonuçlar incelendiğinde, anti-antroposentrizm, ekokriz olasılığı ve doğa merkezli dünya görüşü açısından Tirebolu'da yaşayan kişilerin ortalamasının, Perşembe'de yaşayan kişilerin ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Doğanın dengesi, büyümenin sınırları ve muafiyetin reddi alt boyutları; çevresel tutum, çevresel davranış ölçekleri ve tutarsızlık skoru toplam puan ortalamaları için iki kent arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmemiştir ($p > 0,05$).

4. TARTIŞMA

Çevre sorunlarının disiplinlerarası yapısının, çevresel davranışın farklı bilim dalları tarafından inceleme ve araştırma konusu yapılmasına imkân tanınması nedeniyle, bazı araştırmalar çevresel davranışın psikolojik belirleyicileriyle ilgilenirken, bazıları da sorunların toplumsal-kültürel boyutuna odaklanırlar. Bu araştırma, Türkiye'de Karadeniz Bölgesinin birbirine komşu Ordu/Perşembe ve Giresun/ Tirebolu ilçelerinde yaşayan bireylerin, çevresel tutum ve davranışlarının çeşitli ölçekler yardımıyla elde edilen verilerinin karşılaştırmalı istatistik analizine dayanmaktadır. Araştırma kapsamında, sürdürülebilirlik çabaları üzerinde negatif etkiye sahip olduğu varsayılan ve literatürde "*tutum-davranış boşluğu*" (Byrka, 2009: 1) olarak da ifade

edilen tutarsızlık sorununun, iki kentteki mevcut durumu ve Perşembe’nin Cittaslow üyeliğinin bu sorunla ilgili fark yaratıp yaratmadığı açıklanmaya çalışılmıştır. Analizler sonucunda, her iki kentte de çevresel tutum ve davranışlar arasında tutarsızlığın mevcut olduğu saptanmıştır. Cittaslow üyeliği nedeniyle, Perşembe’de daha pozitif ve anlamlı çevre yanlısı sonuçlar elde edileceği yönündeki varsayım desteklenmemiştir. Genel olarak çevresel tutumlar ve davranışlar açısından Perşembe ve Tirebolu’daki verilerin birbirine çok yakın ve aynı yönde olduğu görülmüştür.

Araştırmanın birinci hipotezi; *çevre yanlısı tutum ve davranışların, Cittaslow üyesi kentlerde yaşayan bireylerde daha güçlü olacağı yönündedir.* Analizler sonucunda, ekolojik dünya görüşünün her iki kentte de çok güçlü olmasa bile onaylandığı görülmüştür. Bununla birlikte, ekolojik kaygı düzeyinin, Tirebolu’da Perşembe’ye göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Her iki kentte de ekolojik kaygının en çok yoğunlaştığı konu “Doğanın Dengesi” olurken, en az kaygı duyulan konu “insan merkezlilik” olmuştur. Doğanın dengesi konusundaki kaygıların yüksek olmasının, son yıllarda Karadeniz bölgesinde yaygınlaşan HES projelerinin, yaşanan sel, toprak kayması vb. doğal afetlerle ilişkilendirilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak, DOKAP’ın 2021-2023 yıllarını kapsayan eylem planında yer alan, Türkiye’deki HES’lerin üretim kapasitesinin %24,2’sini DOKAP Bölgesindeki HES’lerin oluşturduğu ve bölgede yenilebilir enerji kaynakları içinde ilk sırayı %92,2 ile HES’lerin aldığı bilgisi (DOKAP, 2020: 84), bu çıkarımı destekler niteliktedir. Ancak, bölgede ekolojik kaygıların gerçek nedenlerinin anlaşılması, daha spesifik araştırmaları gerektirmektedir.

NEP ölçeğinde, doğa merkezlilik ve insan merkezliliği temsil eden maddeler arasında en çok destek bulanların her iki kentte de benzer olduğu görülmektedir. Örneğin, doğa merkezli çevresel tutumla ilgili maddeler arasında yer alan “*Bitkiler ve hayvanlar da insanlar kadar yaşama hakkına sahiptir.*” ifadesi, her iki kentte de en yüksek desteği almıştır. NEP ölçeği alt boyutlarından anti-antroposentrizmle ilgili olan bu ifadenin güçlü bir şekilde desteklenmesi, bitkiler ve hayvanlara içsel bir değer atfedildiği ve insan merkezliliğin kabul edilmediği şeklinde değerlendirilebilir. Bir başka örnekte, doğa merkezlilikle ilgili “*İnsanlar, doğayı ciddi şekilde kötü kullanıyor*” ifadesinin her iki kentte de çok güçlü kabul görmesi, katılımcıların çevresel sorunlarla ilgili farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermesi açısından önemlidir. NEP ölçeğinin insan merkezlilikle ilgili maddeleri (2,4,6,8,10,12,14) arasında, “*Aslında doğru kullanmayı ve geliştirmeyi bildiğimiz takdirde dünyadaki doğal kaynaklar sınırsızdır.*” ifadesinin her iki kentte de en yüksek desteği almakla birlikte, Tirebolu’da daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu ifade; doğal kaynakların sınırlılığını göz ardı ederken, sorunun nedenini kaynakların bugüne kadar doğru yönetilememesine bağlayan bir yaklaşıma sahiptir. Bu bakış açısına uygun çözüm önerisi, ekolojik varlıklar için bir fiyat belirlenerek oluşturulacak piyasayla sınırsız kullanımın önüne geçilebileceğini ileri süren ekolojik iktisatçılardan gelmiştir (Uzunyayla, 2014: 8). Son olarak, NEP ölçeğinde insan merkezlilikle ilgili maddeler arasında yer alan “*İnsan, doğaya hükmetme hakkına sahiptir.*” ifadesi, her iki kentte de en düşük desteği almıştır. İnsan merkezliliğin reddedildiğini gösteren bu sonuç,

katılımcıların “İnsanlar, doğayı ciddi şekilde kötü kullanıyor” ifadesine verdikleri güçlü destekle de tutarlıdır.

Çevresel davranışla ilgili bulgular değerlendirildiğinde ise her iki kentte de orta düzeyde bir destek görülmekle beraber; Tirebolu'nun çevresel davranışlar konusunda Perşembe'den bir adım önde olduğu söylenebilir. Çevresel davranış ölçeğine ait maddeler arasında, en yüksek destek alan ilk üç ifade: “Enerji tasarruflu ev aletleri kullanmaya dikkat ederim.”, “Dişlerimi temizlerken musluğu kapatırım.” ve “Doğaya zarar veren birisini görürsem uyarırım.” şeklinde sıralanmaktadır. Bu sonuçlarda; ilk iki ifade için çevresel kaygıların dışında, bireylerin alışkanlıklarının ve araştırmanın yapıldığı dönemde (Ağustos-Eylül 2022) Türkiye'deki yüksek enflasyonist ortamın tasarruf davranışlarını artırmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Çevresel davranış ölçeğinde yer alan negatif kodlanmış “Dairemde böcekler varsa, onları kimyasal bir böcek ilacı ile öldürürüm.” ifadesinin her iki kentte de katılımcılardan düşük destek alması, diğer canlıların yaşam hakkının da onaylandığını gösteren doğa merkezli bir davranışı yansıtmaması açısından son derece önemlidir. Ankette negatif kodlanmış 5 ve 7 numaralı “Alışveriş yaparken plastik poşet kullanırım.” ve “İçecekleri ve diğer sıvıları plastik ya da teneke şişelerde satın alırım.” ifadelerinin her iki kentte de yüksek destek görmüş olması, ekonomik teşvikler ve cezaları içeren mali politikaların kalıcı davranış değişikliği için tek başına yeterli olmadığını, bütüncül politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, alışverişte kullanılan plastik poşetlerin ücretlendirilmesi vb. uygulamaların, çevresel davranışlarda değişime aracılık etme açısından tek başına bile olsa önemli işlev gördükleri yadsınamaz. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na göre, Türkiye'de 2019 yılında başlayan uygulamayla kişi başı yıllık 440 adet olan plastik poşet kullanımı, 2019 yılı sonunda kişi başı 90 adet olan hedef rakamın biraz üzerinde 120 adet olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar, hedefler gerçekleştirilememiş olsa bile, uygulamanın başladığı tarihten itibaren, plastik poşet kullanımında yüzde 75'lik bir azalmaya işaret etmektedir (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021).

Araştırmada, “Çevre kuruluşlarına maddi katkıda bulunuyorum.” ifadesi çevresel davranış ölçeğinde her iki kentte de en az desteklenen madde olmuştur. Katılımcıların çevre koruma derneklerine maddi katkıda bulunma davranışlarının son derece düşük olması, çevre koruma derneklerine üyeliğin çok az olmasıyla tutarlıyken; doğa merkezli çevresel tutumun yüksek oranda desteklenmesiyle tutarsızlık göstermektedir. Çevre koruma örgütleriyle ilgili bu saptama, her iki kentte de yüksek orandaki çevre kaygısının, davranışa yansımadığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Bu çalışma da ele alınan temel sorun, tutum-davranış boşluğu ya da tutarsızlığı olarak adlandırılan beyanlar ve eylemler arasındaki uygunluk eksikliğidir (Byrka, 2009: 1). Boşluklar ya da uyumsuzluklar, çevresel tutumlar ve genel davranışlar arasında (değer-eylem boşluğu) görülebileceği gibi; çevresel davranışlar ile eylemlerin gerçek ekolojik sonuçları arasında da (davranış-etki boşluğu) sıklıkla görülebilir (Hadler et al., 2022: 15). Tutarsızlıklar, sezgisel olarak tutumların davranışlarla yakından ilişkili olduğunun düşünülmesi nedeniyle genellikle kafa karıştırıcıdır. Tutumlar üzerine

yapılan çok sayıda araştırmada, tutumun davranışı doğrudan tahmin etme yeteneğiyle ilgili belirsiz sonuçlar elde edilmesi, bu durumu desteklemektedir.

Araştırmanın ikinci hipotezi; *Cittaslow üyesi kentlerde yaşayan bireylerde, çevreci tutum ve davranışlar arasındaki tutarsızlığın daha az görüleceğidir.* Araştırma kapsamında, elde edilen önemli sonuçlardan birisi, düşük de olsa tutarsızlığın varlığının kanıtlanmasıdır. Bulgular, her iki kentte de çevresel tutum ve davranışlar arasındaki tutarsızlığın “çok düşük” seviyede olduğunu, orta ve yüksek seviyede tutarsızlık gösterenler olmakla birlikte, sayılarının çok düşük kaldığını göstermektedir. Bir başka önemli sonuç, ekolojik söyleme sahip Cittaslow üyeliği nedeniyle Perşembe’de tutarsızlığın daha düşük olacağı varsayımının desteklenmemesidir.

Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyutların tutarsızlıkla ilişkileri değerlendirildiğinde; Perşembe’de büyümenin sınırlarıyla ilgili ekolojik kaygıları önceleyenlerin, daha düşük tutarsızlık eğilimine; anti-antroposentrizm’le ilgili kaygıları önceleyenlerin ise daha yüksek tutarsızlık eğilimine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tirebolu’da ise çevresel kaygılardaki artışın tutarsızlıkları artırdığı; çevre yanlısı davranışlardaki artışın tutarsızlıkları azalttığı görülmüştür. Her iki kente ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, çevresel tutum ya da davranışlardaki artışın nedenleri anlaşılmadan, sadece artışa ya da azalışa odaklanmanın tutarsızlıkla ilgili doğru bilgi vermeyebileceği söylenebilir. Örneğin, çevre yanlısı tutum ya da davranışın ödül ve ceza gibi araçlar nedeniyle artıyor olması, görünenin aksine tutarsızlığı daha da artırabilir. Ayrıca, bireylerin çevresel kaygıları artmasına karşın bunu davranışlarına yansıtılmaları, kısa vadeli menfaatlerini öncelemelerinden kaynaklanıyor da olabilir. Burada önemli olan, kamu otoritesinin gücünün hissedilmediği alanlarda ve etik bir sorumluluk çerçevesinde, çevre yanlısı tutum ve davranışın devam etmesidir. Bu bağlamda, etik sorumluluk duygusuna dayanan ekolojik yurttaşlığın tesis edilmesi, sürdürülebilir toplumların en temel vazifelerinden biridir.

Ölçekler ve alt boyutların karşılıklı ilişkilerine yönelik her iki kentte yapılan analizlerde, Perşembe’de çevresel tutum ölçeği (NEP) ve çevresel davranışlar arasındaki pozitif yönlü ve orta düzeyli bulgular, düşük tutarsızlık verileri göz önünde bulundurulduğunda, çevresel tutumların çok güçlü olmasa bile çevre yanlısı davranışları desteklediği şeklinde yorumlanabilir. Tirebolu’da ise çevresel davranışla anti-antroposentrizm arasında pozitif fakat düşük düzeyli bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, Tirebolu’da yaşayan bireylerin çevre yanlısı davranışlarında, güçlü olmasa bile anti-antroposentrizmle ilgili kaygıların etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bireylerin çevre koruma derneklerine üyeliğinin çevresel tutumlar ve davranışlar ile tutarsızlıklar üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını açıklayabilmek için yapılan analizlerde; Perşembe’de sadece çevre yanlısı davranışla, Tirebolu’da ise doğa merkezli dünya görüşüyle ilgili anlamlı farklılık elde edilmiştir. Perşembe’de çevre koruma derneklerine üyeliği olan bireyler, beklendiği gibi daha çevre yanlısı davranışlar beyan ederken; Tirebolu’da çevre koruma derneği üyeliği olan bireylerde,

doğa merkezli dünya görüşünün daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın, her iki kentte de katılımcıların neredeyse sadece %10'unun bir çevre koruma derneğine üye olması, bu pozitif görüntüyü desteklememektedir.

SONUÇ

İnsanın, doğayla ilişkisinde denge durumundan denetleme durumuna evrilmesi, çevresel sorunları dar anlamda çevre kirliliği boyutunun ötesinde ekolojik kriz noktasına taşımıştır. Ekolojik sorunların kriz boyutunda ele alınması, ekosistemdeki bazı türlerin yok olmasının varlık zinciri çerçevesinde yaşamı tamamen sona erdirmeye potansiyelinden kaynaklanır. 70'li yıllardan itibaren çevreyle ilgili gerçekleştirilen uluslararası toplantılar, sorunun ciddiyetinin fark edildiğini göstermektedir. 1950'lerden itibaren batılı devletlerin kent planlarında yer almaya başlayan ve 1987 tarihli "Ortak Geleceğimiz" isimli raporda, "*Gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin, bugünün gereksinimlerinin karşılanabilmesi*" olarak tanımlanan sürdürülebilirlikse, çevreye karşı etik bir sorumluluğu yansıtmaları nedeniyle önemlidir. Bu etik sorumluluk, insanın kendi yaşam alanını oluştururken bulunduğu çevrenin ekolojik dengesine odaklanmasını da ifade etmektedir. Ancak etik hassasiyetin çeşitli faktörler sebebiyle geliştirilememesi, ekolojik dengenin sağlanmasına yönelik çevre yanlısı davranışsal değişiklikler için engel oluşturabilmektedir. Çevre yanlısı davranışların bir kısmının doğaya "araşsal değer" atfedilerek, insana olan faydası ekseninde gerçekleştiriliyor olmasıysa başka bir sorundur.

Bu çalışma, Türkiye'de Cittaslow'a üye olan kentlerle, henüz üye olmamış kentlerde yaşayan bireylerin çevresel tutum ve davranışlarını sürdürülebilir yaşam arayışları ve tartışmaları ekseninde, karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, Perşembe ve Tirebolu'daki düşük tutarsızlık bulguları, ekolojik kriz karşısında sürdürülebilirlik politikalarının geliştirilmesi ve uygulamaya geçirilmesinde, her iki kentin de yüksek potansiyele sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bitkiler ve hayvanların da insanlar kadar yaşama hakkına sahip olduğunun her iki kentte de yüksek kabul görmesi, bitkiler ve hayvanlara içsel bir değer atfedildiği ve insan merkezliliğin kabul edilmediği şekilde değerlendirilmektedir. Bu tutum, evdeki böceklere karşı kimyasal ilaç kullanma davranışının her iki kentte katılımcılardan düşük destek almasıyla da tutarlıdır. Buna karşın, alışverişte plastik ya da teneke ambalajlı ürünlerin ve plastik poşet kullanımının yüksek oranda devam etmesi, çevresel tutum ve davranışlar arasında tutarsızlığa işaret etmektedir. Bu durum, çevreye karşı etik sorumluluğun tam olarak gelişmemesiyle ilişkilendirilebilir. Araştırmanın önemli sonuçlarından bir diğeri, Cittaslow üyesi olması nedeniyle Perşembe'de, daha pozitif ve anlamlı sonuçlar elde edileceği yönündeki beklentilerin desteklenmemiş olmasıdır. Ekolojik söyleme sahip Cittaslow üyeliğinin Perşembe lehine bir fark yaratmaması, daha ileri araştırmaların konusu olabilecek, Cittaslow felsefesinin eksik kavranmasından ve ekonomik kalkınma için araçsallaştırılmasından kaynaklanıyor olabilir. Mevcut veriler, Perşembe'de Cittaslow hareketinin yüzeysellik tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Perşembe ve Tirebolu'da yürütülen kesitsel bir araştırma olan bu çalışmanın bulgularına dayanarak, nedensel çıkarımlarda bulunmak oldukça güçtür. Örneğin, bu çalışmanın verilerine dayanarak Cittaslow üyeliğinin Perşembe'de yaşayan bireylerin çevresel tutum ve davranışlarını nasıl etkilediğine ve tutarsızlık üzerindeki etkisine cevap vermek mümkün değildir. Ancak bu çalışmanın bulguları, Perşembe'de ve Tirebolu'da ileriki tarihlerde yapılacak boylamsal bir çalışmaya veri teşkil ederek, karşılaştırma yapılmasına ve bazı nedensellik ilişkilerinin açıklanmasına olanak sağlayabilir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar, katılımcıların gerçek hayattaki eylemlerine ilişkin sonuçlar olmayıp, beyanları üzerinden elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Katılımcılar beyanlarını iyi niyetle ifade etmiş olsalar bile, anket formunu yanıtlarken çeşitli faktörlerden etkilenmiş olabilirler. Bu nedenle, araştırma sonucunda elde edilen bulgular; çevresel tutum ve davranışlarla ilgili somut veriler ekseninde doğrudan gözleme dayanan başka çalışmalarla desteklenebilir. Araştırmanın Türkiye'deki tüm Cittaslow üyesi kentler ve hatta yurtdışındaki üyelerle karşılaştırmalı olarak yapılması da önerilebilir.

THE ASSESSMENT OF THE PROBLEM OF INCONSISTENCY BETWEEN ENVIRONMENTAL ATTITUDES AND BEHAVIORS IN TURKEY ON THE AXIS OF CITTASLOW MEMBERSHIP AND SUSTAINABILITY

1. INTRODUCTION

One of the main causes of ecological crises is that people attach instrumental value to nature, of which they are a part, and to the ecosystem it hosts, and fail to develop an ethical responsibility. Establishing a new relationship between human and nature on the basis of ethical responsibility requires consistency between attitudes and behaviors as well as ecological awareness. However, individuals' adopting an environmentally oriented lifestyle and reflecting this on their behavior poses a kind of danger of superficiality. This situation, which is associated with the predominance of personal interests over the protection of nature, is defined as the "inconsistency problem" between the environmental attitudes and behaviors of individuals. For this reason, managements in the effort and pursuit of sustainable development need to turn to the inconsistency between the attitudes and behaviors of individuals at the point of permanent solution, beyond temporary behavioral changes.

The philosophy of Slow and its concrete examples, Slow Food and Cittaslow movements, can be thought of as mediators for people to get rid of their individuality and assume an ethical responsibility towards the environment and society in which they live. Cittaslow can play an important role in the construction of a sustainable social structure by contributing to the development of individuals' ecological sensitivity and behaviors. However, the fact that Cittaslow member cities focus only on economic development while neglecting the social and environmental dimensions may have the opposite effects.

This study focuses on the comparative analysis of environmental attitudes and behaviors of individuals living in provinces that are members of the Cittaslow Network and in provinces that are not members yet. The aim of the study is to comparatively examine whether Cittaslow membership has any determinant factors on the problem of inconsistency (if any) between pro-environmental attitudes and behaviors through two cities one of which is a member of Cittaslow and the other is not. The study also aims to reveal the potential of people in Perşembe and Tirebolu to adopt a sustainable lifestyle (ecological citizenship).

2. METHODS

This research was conducted with the non-experimental relational survey method, which is one of the quantitative research methods. The data were obtained based on a questionnaire created using the New Ecological Paradigm (NEP) Scale developed by Dunlap and Van Lier in 1978 and revised in 2000 and Florian Kaiser's "General Ecological Behavior Scale". The population of the research consists of individuals between the ages of 20 and 64 residing in Tirebolu and Perşembe. A total of 500 people, who voluntarily participated in the research among these people, formed the sample of the research.

3. RESULTS

In the calculations regarding the inconsistencies between environmental attitudes and behaviors, it was seen that there were inconsistencies in both provinces, but approximately 70% of the participants were in the "very low" score range. In addition, no significant relationship was found between living in a Cittaslow member province and inconsistency scores.

When the results of the sub-dimensions of the NEP scale are examined, it is seen that the average scores in the two provinces of all sub-dimensions are between 8.90 and 11.19, and the averages in Tirebolu in all sub-dimensions are higher than Perşembe. The highest average scores in both provinces are in the "Balance of Nature" sub-dimension and the lowest average scores are in the "Anti-anthropocentrism" sub-dimension. When the average scores of the whole NEP scale are evaluated, it is seen that there is a support of around 50 points in both provinces, although it is slightly higher in Tirebolu. When evaluated in terms of nature-centeredness and anthropocentrism, it was found that both variables had higher averages in Tirebolu.

4. DISCUSSION

As a result of the analyses, the ecological worldview was confirmed in both provinces, although not very strong. However, it was determined that the level of ecological concern was higher in Tirebolu than in Perşembe. In both provinces, "Balance of Nature" was the subject of the highest concentration of ecological concern, and the subject of least concern was "anthropocentrism". In the NEP scale, the high support

of the statement “Plants and animals have the right to live as much as humans” in both cities can be evaluated as an intrinsic value attributed to plants and animals and not accepting anthropocentrism. Findings on environmental behavior put Tirebolu one step ahead, but point to a moderate level of support in both provinces. One of the most important results of the research is that the assumption that the inconsistency will be lower on Perşembe due to the Cittaslow membership with ecological discourse is not supported.

CONCLUSION

Low inconsistency findings in Perşembe and Tirebolu indicate that individuals living in both provinces have a high potential to adopt a sustainable lifestyle (ecological citizenship). The fact that Cittaslow membership does not make a difference in favor of Perşembe may be due to the incomplete understanding of the Cittaslow philosophy and its instrumentalization for economic development. It is difficult to draw causal inferences based on the findings of this cross-sectional study conducted in Perşembe and Tirebolu. However, the findings of this study may constitute data for a longitudinal study to be conducted on Perşembe and in Tirebolu in the future. The results obtained within the scope of this research are not the results of the real-life actions of the participants, but are based on the findings obtained through their statements. Even if the participants made their statements in good faith, they may have been affected by various factors while answering the questionnaire.

KAYNAKÇA

- Anastasio, M., & Nix, J. (2016). *Plastic Bag Levy in Ireland*. Retrieved 7 June 2022, [https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/7f91cb97-8cb7-49c3-9cf0-d34062a9192e/IE Plastic Bag Levy conference draft.pdf?v=63673818840](https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/7f91cb97-8cb7-49c3-9cf0-d34062a9192e/IE%20Plastic%20Bag%20Levy%20conference%20draft.pdf?v=63673818840).
- Asilsoy, B. (2015). *Measuring The Potential For Ecological Citizenship Among Famagusta Residents*. Unpublished Ph.D. Thesis. Eastern Mediterranean University Institute of Graduate Studies and Research, Gazimağusa.
- Brennan, A., & Lo, Y.-S. (2021). Environmental Ethics. E. N. Zalta (Ed.), In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved 5 June 2022, <https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/ethics-environmental/>.
- Byrka, K. (2009). *Attitude-Behavior Consistency: Campbell's Paradigm In Environmental And Health Domains*. Ph.D. Thesis. Eindhoven University of Technology Industrial Engineering and Innovation Sciences. Retrieved 25 September 2022, <https://pure.tue.nl/ws/files/3243262/200911587.pdf>.
- Carson, R. (2004). *Sessiz Bahar*. Çağatay Güler (çev.). Ankara: Palme Yayıncılık
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). *Plastik Poşet Kullanımı Yüzde 75 Oranında Azaldı*. Erişim: 10 Mart 2022, <https://www.csb.gov.tr/plastik-poset-kullanimi-yuzde-75-oraninda-azaldi-bakanlik-faaliyetleri-31995>
- Dobson, A. (2007). Environmental Citizenship: Towards Sustainable Development.

- Sustainable Development*, 15 (5), 276–285. <https://doi.org/10.1002/SD.344>
- Dobson, A., & Bell, D. (2005). Environmental Citizenship. A. Dobson & D. Bell (Eds.), In *Environmental Citizenship*, (pp. 1–19). Cambridge: MIT Press
- DOKAP. (2020). *Doğu Karadeniz Bölgesi Bölge Kalkınma Programı Eylem Planı 2021-2023*. Erişim: 25 Haziran 2022, https://www.dokap.gov.tr/Upload/Genel/dokap-bolge-kalkinma-programi-2021-2023-pdf-574599-rd_6.pdf
- Dunlap, R. E., & Van Liere, K. D. (1978). The “New Environmental Paradigm.” *Journal of Environmental Education*, 9 (4), 10–19. <https://doi.org/10.1080/00958964.1978.10801875>
- Eckersley, R. (2004). *The Green State*. Cambridge: The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/3364.001.0001>
- European Commission. (2020). *A New Circular Economy Action Plan For A Cleaner And More Competitive Europe*. Retrieved 18 May 2021, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF,
- Görmez, K. (2010). *Çevre Sorunları* (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Hadler, M., Klösch, B., Schwarzingler, S., Schweighart, M., Wardana, R., & Bird, D. N. (2022). Measuring Environmental Attitudes and Behaviors. In *Surveying Climate-Relevant Behavior*, (pp.15–35). Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85796-7_2
- Hawcroft, L. J., & Milfont, T. L. (2010). The Use (And Abuse) Of The New Environmental Paradigm Scale Over The Last 30 Years: A Meta-Analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 143–158. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.10.003>
- İncedayı, D. (2004). Çevresel Duyarlık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak Sürdürülebilirlik. *Mimarlık Dergisi*, 1(318), 32–34.
- Institute For Economics & Peace. (2021). Ecological Threat Report 2021: Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace. Retrieved 25 March 2022, <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/10/ETR-2021-web.pdf>.
- International Energy Agency. (2021). *Global EV Outlook 2021*. Retrieved 18 March 2022, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ed5f4484-f556-4110-8c5c-4ede8bcba637/GlobalEVO Outlook2021.pdf>
- IPCC. (2021). Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*, (pp.3–32). Retrieved 18 March 2022, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM.pdf.
- Jagers, S. C. (2007). *Prospects For Green Liberal Democracy*. Lanham, MD: University Press of America.
- Jagers, S. C., Martinsson, J., & Matti, S. (2014). Ecological Citizenship: A Driver of Pro-environmental Behaviour? *Environmental Politics*, 23(3), 434–453. <https://doi.org/10.1080/09644016.2013.835202>
- Kaiser, F. G. (1998). A General Measure Of Ecological Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 28(5), 395–422. Retrieved: 10 June 2021, <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1998.tb01712.x>

- Kaiser, F. G. (2020). *GEB-50. General Ecological Behavior Scale*, pp. 4–6. Retrieved: 10 June 2021, <https://doi.org/10.23668/psycharchives.4489>
- Kaiser, F. G., & Wilson, M. (2004). Goal-Directed Conservation Behavior: The Specific Composition Of A General Performance. *Personality and Individual Differences*, 36(7), 1531–1544. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.06.003>
- Karakoç, G. Y. (2005). *Environmental Ethics Approach In The World And In Turkey*. Unpublished Ph.D. Thesis, Middle East Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara.
- Mayer, H., & Knox, P. (2010). Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity. *European Planning Studies*, 18(10), 1545–1565. <https://doi.org/10.1080/09654313.2010.504336>
- Mayer, H., & Knox, P. L. (2006). Slow Cities: Sustainable Places In A Fast World. *Journal of Urban Affairs*, 28(4), 321–334. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2006.00298.x>
- Negis, N., & Hayta, Y. (2021). Çevresel Davranış ve Çevre Eğitimi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30(1), 149–179.
- OECD. (2020). *The Circular Economy in Cities and Regions: Synthesis Report*. Paris: OECD Publishing. Retrieved: 5 August 2022, <https://doi.org/10.1787/10ac6ae4-en>
- Senetra, A., & Iwaniuk, P. (2020). Socio-Economic Development Of Small Towns in The Polish Cittaslow Network-A Case Study. *Cities*, 103, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102758>
- Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdelemeler. *Cevat Geray'a Armağan* içinde, (s.729–746). Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25.
- TÜİK. (2021). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. Erişim: 31 Aralık 2021, <https://biruni.tuik.gov.tr/>
- Uzunyayla, F. (2014). *İktisadın Egemenliği Altında Ekoloji: Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Piyasası (HES) Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Bolu.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

KATKI ORANI / CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA / EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR / CONTRIBUTORS
Fikir veya Kavram / <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak / <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Fatih ARSLAN
Tasarım / <i>Design</i>	Yöntemi, ölçeği ve deseni tasarlamak / <i>Designing method, scale and pattern</i>	Fatih ARSLAN / Alper BİLGİLİ
Veri Toplama ve İşleme / <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlenmek ve raporlamak / <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Fatih ARSLAN
Tartışma ve Yorum / <i>Discussion and Interpretation</i>	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak / <i>Taking responsibility in evaluating and finalizing the findings</i>	Fatih ARSLAN / Alper BİLGİLİ
Literatür Taraması / <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak / <i>Review the literature required for the study</i>	Fatih ARSLAN